



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

נתונים על הטרדה מינית במערכת החינוך

מוגש לוועדת החינוך, התרבות והספורט

כתיבה: יובל וורגן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ה בסיוון תש"ע

7 ביוני 2010

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לקראת ישיבה של ועדת החינוך, התרבות והספורט בנושא הטרדות מיניות במערכת החינוך, הנערכת לציון יום המודעות למניעת הטרדה מינית במקומות העבודה. במסמך מוצגים נתונים מארבעה מקורות אלה:

- א. משרד החינוך – הממונה על מניעת הטרדה מינית בקרב עובדי חינוך והוראה;
- ב. משרד החינוך – היחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער;
- ג. המשרד לביטחון הפנים;
- ד. איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל.

ככלל, ההתמקדות במסמך זה היא בנתונים הקשורים ישירות לעבירות של הטרדה מינית, ולא לעבירות מין אחרות, אך לעתים מדובר בדיווחים כלליים יותר על פגיעה מינית, שאין בהם הבחנה בין סוגים שונים של פגיעה.

1. החוק למניעת הטרדה מינית

על-פי החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1988, **הטרדה מינית היא כל אחד מהמעשים האלה:**

- (1) סחיטה באיומים,¹ כאשר המעשה שהאדם נדרש לעשותו הוא בעל אופי מיני;
- (2) מעשים מגונים²;
- (3) הצעות חוזרות בעלות אופי מיני המופנות לאדם אשר הראה למטריד כי אינו מעוניין בהצעות האמורות;
- (4) התייחסויות חוזרות לאדם, המתמקדות במיניותו, לאחר שאותו אדם הראה כי אינו מעוניין בהתייחסויות האמורות;
- (5) התייחסות מבזה או משפילה לאדם בכל הקשור למינו או למיניותו, לרבות נטייתו המינית;
- (6) הצעות או התייחסויות כאמור בפסקאות (3) או (4), המופנות למי מהמנויים בפסקאות המשנה (א) עד (ו), בנסיבות המפורטות בפסקאות משנה אלה, גם אם המוטריד לא הראה למטריד כי אינו מעוניין בהצעות או בהתייחסויות האמורות:
 - (א) לקטין או לחסר ישע – תוך ניצול יחסי מרות, תלות, חינוך או טיפול, ואם טרם מלאו לקטין 15 שנים – גם בלא ניצול יחסים כאמור, ובלבד שהמטריד אינו קטין;
 - (ב) למטופל, במסגרת טיפול נפשי או רפואי – תוך ניצול תלות של המטופל במטפל;
 - (ג) לעובד במסגרת יחסי עבודה ולאדם בשירות במסגרת שירות – תוך ניצול מרות ביחסי עבודה או בשירות;
 - (ד) לתלמיד בכיתה י"ב, י"ג או י"ד, שאינו קטין, תוך ניצול יחסי מרות בלימודים;
 - (ה) לתלמיד או לסטודנט הלומד במוסד המקנה השכלה עיונית או מקצועית לבוגרים (בחוק זה – מוסד להשכלה לבוגרים), תוך ניצול יחסי מרות בלימודים;

¹ כמשמעותה בסעיף 428 לחוק העונשין.

² כמשמעותם בסעיפים 348 ו-349 לחוק העונשין.



(ו) למשתקם כהגדרתו בחוק זכויות לאנשים עם מוגבלות המועסקים כמשתקמים (הוראת שעה), התשס"ז-2007, במסגרת תעסוקה – תוך ניצול יחסי מרות בתעסוקה או ניצול תלות.

החוק אוסר הטרדה מינית וקובע בין היתר את האמצעים שעל מעבידים לנקוט כדי למנוע הטרדה מינית, כדי לקבוע דרך יעילה להגשת תלונה במקרה של הטרדה מינית וכדי לטפל ביעילות במקרים כאלה.

2. נתוני משרד החינוך

להלן יוצגו נתונים שהתקבלו משני מקורות במשרד החינוך: ממשרד הממונה על קידום מעמד האשה ועל מניעת הטרדה מינית במשרד החינוך התקבלו נתונים על תלונות בדבר הטרדה מינית של עובדי חינוך והוראה; מהיחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער התקבלו בעיקר נתונים על פניות להיוועצות בדבר פגיעות מיניות בין תלמידים. מובן שאין בנתונים אלה תמונה מלאה ומייצגת של כלל מקרי ההטרדה המינית במערכת החינוך.

2.1. הטרדה מינית של עובדי הוראה³

על-פי נתונים שהתקבלו מהגב' מרים שכטר, הממונה על קידום מעמד האשה ועל מניעת הטרדה מינית במערכת החינוך, בשנים 2009-2010 (עד היום) הועברו לטיפול תשע תלונות על הטרדה מינית של עובדות חינוך והוראה, שבע מהן של עובדות חינוך והוראה בבתי-ספר ושתיים של עובדות במטה משרד החינוך.⁴

משבע התלונות על הטרדה מינית של עובדות חינוך והוראה בבתי-ספר, ארבע הן במגזר היהודי ושלוש במגזר הערבי. שלוש מארבע התלונות במגזר היהודי מטופלות בנציבות שירות המדינה, ובמקרה הרביעי כבר התקבלה החלטה – להשעות מנהל בית-ספר מתפקידו. מהתלונות במגזר הערבי, אחת מטופלת בנציבות שירות המדינה ושתי האחרות הן בשלבים שונים של טיפול במשרד החינוך.

מהתלונות על הטרדה מינית של עובדות המשרד – אחת נתונה בבירור בנציבות שירות המדינה, ובמקרה השני הוחלט לאסור על גמלאי משרד החינוך שהתלונה הוגשה נגדו את הכניסה לתחום המשרד.

מהשוואה לנתוני שנים קודמות עולה כי לאחר עלייה במספר התלונות בתחילת העשור הנוכחי (משש תלונות בשנת 2002 ל-15 תלונות בשנת 2004), ככל הנראה עקב התגברות המודעות לנושא, במחצית השנייה של העשור חלה ירידה קלה במספר התלונות, אשר התייצב על 9-10 בשנה.

לדברי הגב' שכטר, בימים אלה מסתיים אישורו של חוזר מנכ"ל חדש ומפורט בנושא הטרדה מינית, אשר יופץ לכל מערכת החינוך. בחוזר זה ייקבע, בין היתר, כי בכל בית-ספר תהיה ממונה על נושא הטרדות מיניות ובכל מחוז של משרד החינוך תהיה נציגה שתעביר דיווח תקופתי בנושא זה למטה המשרד.

³ הגב' מרים שכטר, ממונה על שוויון בין המינים במערכת החינוך, על קידום מעמד האשה ועל מניעת הטרדה מינית, משרד החינוך, דואר אלקטרוני ושיחת טלפון, 7 ביוני 2010.

⁴ תלונה נוספת שטופלה היתה על הטרדה מינית של עובדת משרד החינוך בידי מבוגר שאינו עובד המשרד, מחוץ לכותלי המשרד.

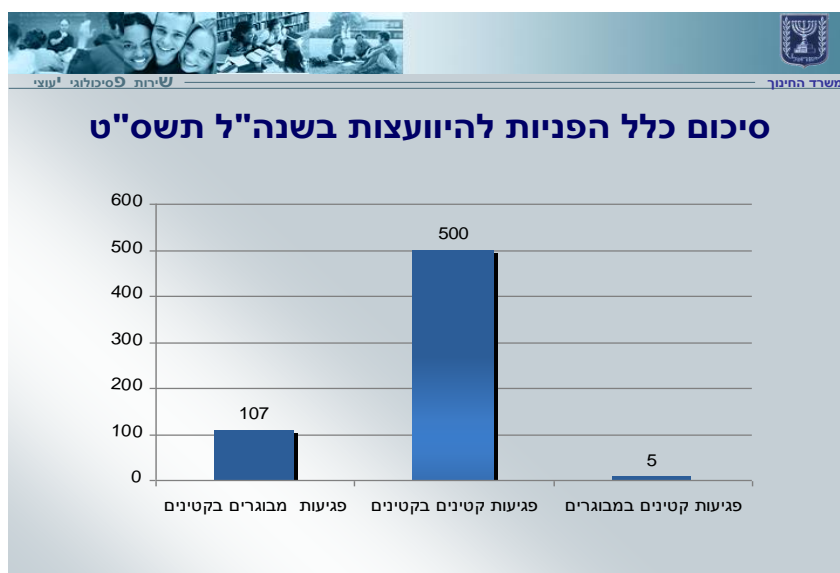


2.2. פניות להיוועצות במקרים של חשד לפגיעה מינית בקרב תלמידים⁵

להלן יוצגו נתונים על פניות להיוועצות עם היחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער הפועלת במסגרת השירות הפסיכולוגי-ייעוצי (שפ"י) של משרד החינוך. ביחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער מועסקים כיום 40 פסיכולוגים ויועצים מומחים בתחום, הפועלים ברחבי הארץ בתחומי המניעה והטיפול בתלמידים פוגעים ונפגעים. לדברי הגב' הילה סגל, ממלאת-מקום ראש היחידה, במקרים של פגיעה מינית בין קטינים חוזר מנכ"ל משרד החינוך מחייב פנייה להיוועצות עם מדריך מהיחידה, וכן הקמת ועדה בין-מקצועית שתפקידה לדון במקרה ולתת לו מענה הולם. לדברי הגב' סגל, אנשי היחידה נותנים כיום מענה מותאם לכלל המערכת, ובכלל זה התייחסות ייחודית למסגרות החינוך הממלכתי-דתי והחרדי ולמגזר הערבי.

להלן נתונים שהתקבלו מהיחידה:

כלל הפניות להיוועצות עם היחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער בשנת הלימודים תשס"ט

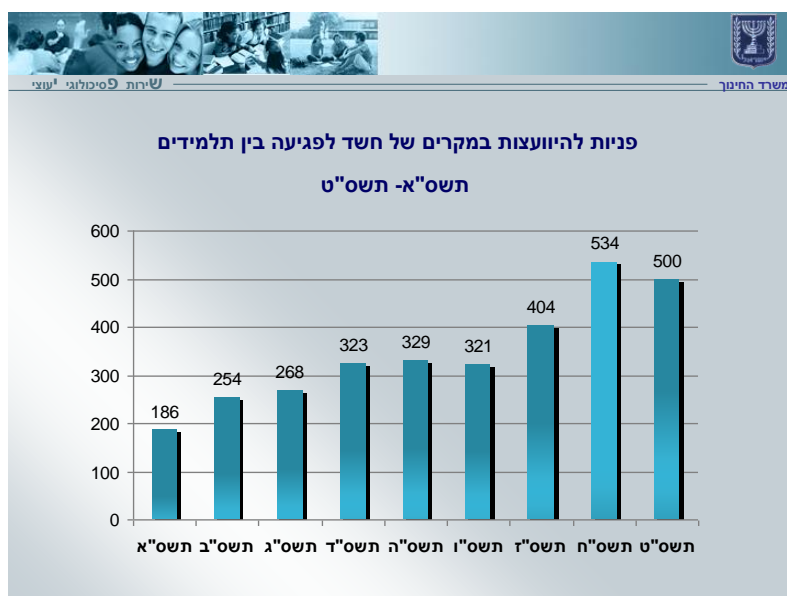


בסיכום כלל הפניות שהתקבלו ביחידה אפשר לראות שרוב הפניות להיוועצות נעשו במקרים של חשד לפגיעה מינית של קטינים בקטינים (ובהם מקרים של הטרדה מינית); כאמור, לדברי הגב' סגל, על-פי הנחיות חוזר מנכ"ל, במקרים אלה בתי-הספר מחויבים בהיוועצות עם היחידה. יצוין כי בתחילת שנת הלימודים תשס"ט פורסם חוזר מנכ"ל נוסף, שעניינו חובת הדיווח של אנשי חינוך על חשד לפגיעה של מבוגר בקטין (לא בהכרח עובד חינוך). על-פי הסברי היחידה למניעת התעללות, תהליך ההטמעה המעמיק שנעשה במערכת החינוך בתחום זה הביא לידי כך שמקרים אלו מדווחים ישירות לפקידי הסעד או למשטרה, בלי צורך של אנשי החינוך בהיוועצות, וזאת הסיבה למספר הקטן יחסית של פניות להיוועצות בנושא זה בנתוני היחידה.

⁵ מקור הנתונים והמידע: הגב' הילה סגל, ממלאת-מקום ראש היחידה למניעת התעללות בילדים ובבני נוער, שפ"י – משרד החינוך, מכתב, 3 ביוני 2010.

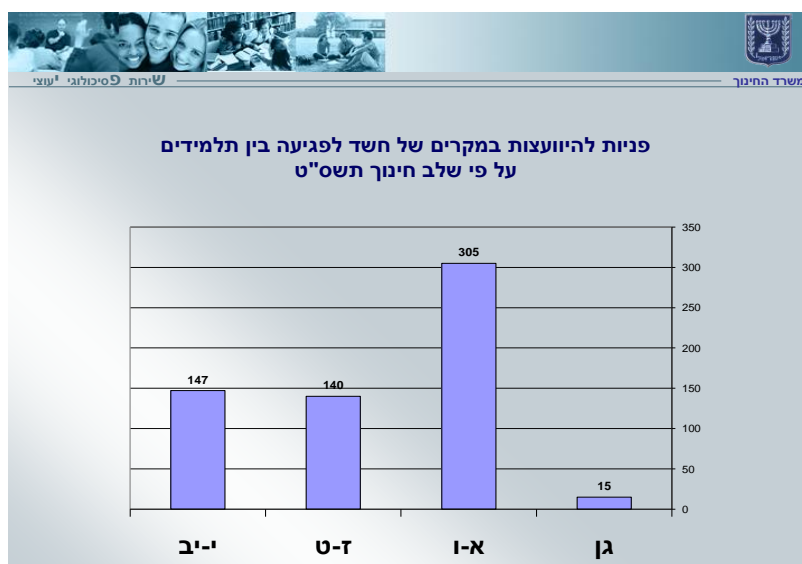


מספר הפניות להיוועצות במקרים של חשד לפגיעה בין קטינים, תשס"א-תשס"ט



ככלל, בשנים שבהן נאספים נתונים ניכרת מגמת עלייה במספר הפניות להיוועצות עם מדריכי היחידה. בין השנים תשס"ח-תשס"ט יש ירידה של 6.5% במספר הפניות, אך לטענת היחידה אין לראות בכך מגמה של ירידה בפניות, שכן כדי ללמוד על מגמה יש לבחון את התמונה הרב-שנתית.

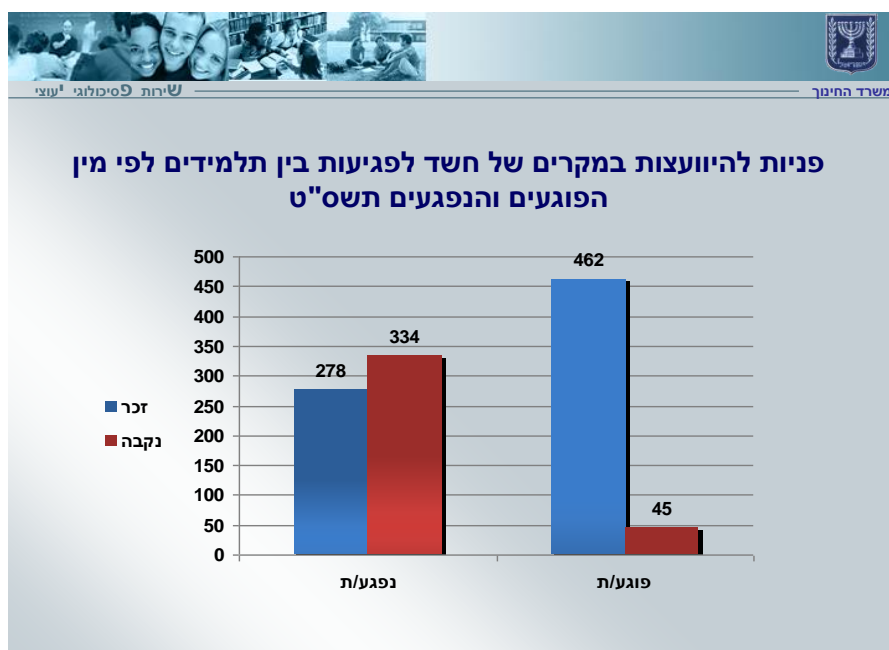
מספר הפניות להיוועצות במקרים של חשד לפגיעה בין קטינים לפי שלב חינוך, תשס"ט



אפשר לראות שרוב הפניות להיוועצות הן במקרים המתרחשים בבתי-ספר יסודיים. לדברי הגב' סגל, כיום גיל האחריות הפלילית הוא 12, ולפיכך ברבים מהמקרים המתרחשים בבתי-ספר יסודיים מתעוררות שאלות המחייבות חשיבה משותפת והיוועצות.



מספר הפניות להיוועצות במקרים של חשד לפגיעה בין קטינים לפי מין הנפגע ומין הפוגע, תשס"ט



אפשר לראות כי בניגוד לדעה הרווחת, בנים רבים הם קורבנות להתנהגות מינית פוגעת, ולדברי הגבי סגל יש להביא זאת בחשבון בפעילות של גורמי החינוך הן בתחום המניעה והאיתור והן בתחום ההתערבות. יובהר כי הנתונים בתרשים זה אינם בהכרח חופפים את הנתונים הכלליים על מספר הפניות, שהוצגו לעיל, כי נתוני הפניות מתייחסים למספר המקרים, והנתונים הנוכחיים מתייחסים למספר המשתתפים בכל מקרה. כך, למשל, ייתכן שבמקרה מסוים תלמיד יחיד פגע בכמה תלמידים אחרים, או לחלופין קבוצת תלמידים פגעה בתלמיד יחיד.



3. נתוני המשרד לביטחון הפנים – משטרת ישראל⁶

להלן נתונים שהתקבלו ממשטרת ישראל בדבר תיקים שנפתחו בגין הטרדה מינית כלפי קטינים וכלפי בגירים, שבהם מקום ביצוע העבירה היה מוסד חינוך, בשנים 2005–2010.⁷

א. נתונים על קטינים שהוטרו ממינית על-ידי קטינים אחרים במוסדות חינוך:

תיקים שנפתחו בגין הטרדה מינית ובהם נפגע העבירה והחשוד הם קטינים

סטטוס הטיפול				מספר התיקים שנפתחו	שנה
נסגרו	נדונים בבית-משפט	בטיפול התביעה המשטרית או הפרקליטות	תיקים פתוחים		
1				1	2005
1	1			2	2006
1				1	2007
2	1	2		5	2008
2		2		4	2009
		2	1	3	2010
7	2	6	1	16	סך הכול

ב. נתונים על קטינים שהוטרו ממינית על-ידי בגירים במוסדות חינוך:

תיקים שנפתחו בגין הטרדה מינית ובהם נפגע העבירה הוא קטין והחשוד הוא בגיר

סטטוס הטיפול				מספר התיקים שנפתחו	שנה
נסגרו	נדונים בבית-משפט	בטיפול התביעה המשטרית או הפרקליטות	תיקים פתוחים		
2	1			3	2005
1				1	2006
1		1		2	2007
6		1		7	2008
1		4		5	2009
1		1	3	5	2010
12	1	7	3	23	סך הכול

⁶ פקד שחר יונאי, קצין מחקר מחלקת נוער, המטה הארצי – חטיבת החקירות במשטרת ישראל, מכתב, 3 ביוני 2010; התקבל מהגב' גאולה צמח, לשכת השר לביטחון הפנים, 6 ביוני 2010.

⁷ הנתונים הם על "תיקים גלויים" בלבד, כלומר תיקים שנחקר בהם חשוד ופרטיו הועברו למסוף המשטרה. כמו כן, הפקת הנתונים בוצעה לפי כל העבירות בתיק החקירה, כלומר ייתכן שבמקרים האמורים יש בתיק עבירות נוספות.



ג. נתונים על בגירים שהוטרדו מינית על-ידי בגירים אחרים במוסדות חינוך :

תיקים שנפתחו בגין הטרדה מינית ובהם נפגע העבירה והחשוד הם בגירים

שנה	מספר התיקים שנפתחו	סטטוס הטיפול		
		תיקים פתוחים	בטיפול התביעה המשטרית או הפרקליטות	נדונים בבית-משפט
2005	7			2
2006	8		3	1
2007	4		1	2
2008	7			
2009	6		4	
2010	1	1		
סך הכול	33	1	8	5

מנתונים נוספים שהתקבלו ממשטרת ישראל, עולה כי העילה העיקרית לסגירת תיקים שנפתחו בגין הטרדה מינית במוסדות חינוך, היא חוסר ראיות (בכל הנוגע לקטינים שהוטרדו בידי בגירים – זוהי עילת הסגירה בכל התיקים שנסגרו; בקרב בגירים שהוטרדו בידי בגירים – זוהי עילת הסגירה ב-14 מתוך 19 תיקים שנסגרו).

4. נתונים מאיגוד מרכזי הסיוע

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל (עמותה רשומה) הוקם בשנת 1990 ומשמש ארגון-גג של עשרת מרכזי הסיוע בארץ. להלן נתונים נבחרים מדוח עדכני של האיגוד אשר הוגש לאחרונה ליושב-ראש הכנסת:⁸

- ב-5% מכלל הפניות החדשות אשר התקבלו במרכזי הסיוע בשנת 2009 (362 פניות) דווח כי מקום הפגיעה הוא במוסדות חינוך,⁹ בחלוקה שלהלן: 33% מהפגיעות המדווחות התרחשו בגני-ילדים ובבתי-ספר יסודיים (גיל הנפגעים היה עד גיל 12), ו-58% מהפגיעות המדווחות התרחשו בחטיבות ביניים, בבתי-ספר תיכוניים, בישיבות ובאולפנות (גיל הנפגעים היה 13–18).
- מ-362 הפניות האמורות, שעניינן פגיעות מיניות במוסדות חינוך, ב-51 פניות סווגו "הטרדה מינית", ושש מפניות אלה סווגו "הטרדה מינית בעבודה". בין הפניות האחרות 98 פניות בדבר

⁸ איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל, נתוני פניות למרכזי הסיוע בשנת 2009, יוני 2010; בדוח זה נתונים נוספים רבים, בין היתר על פניות בדבר פגיעה מינית בקטינים עד גיל 18, אך לצורך מסמך זה מוצגים נתונים על מערכת החינוך בלבד.

⁹ לעניין זה, מוסדות חינוך הם: גן-ילדים, בית-ספר יסודי, חטיבת ביניים, תיכון, ישיבה, אולפנה, מכללה או אוניברסיטה ופנימייה.



אונס וניסיון אונס; 38 פניות בדבר אונס קבוצתי ותקיפה מינית קבוצתית; 60 פניות בדבר מעשים מגונים ו-114 פניות בדבר תקיפה מינית שסוגה לא דווח.

• מהפניות האמורות:

- בפניות על נפגעות ונפגעים עד גיל 12 – ב-27% מהמקרים הפוגע היה ידיד או מכר של הנפגעת, וב-58% מהמקרים הפוגע היה בעל סמכות או מרות (מנהל, מורה, מדריך, מטפל וכדומה). לעומת שנים קודמות מדובר בעלייה בשיעור הפגיעות שבהן הפוגע היה בעל סמכות או מרות ובירידה בשיעור הפגיעות שבהן הפוגע היה ידיד או מכר.
- בפניות על נפגעות ונפגעים גילאי 13–18 – ב-48% מהמקרים הפוגע היה ידיד או מכר של הנפגעת וב-25% מהמקרים הפוגע היה בעל סמכות או מרות.

בדוח קודם של איגוד מרכזי הסיוע, אשר התמקד בנעשה במערכת החינוך ופורסם בשנת 2007, דיווחים על פגיעות שהתרחשו במוסדות חינוך היו כ-9% מהפניות על נפגעות ונפגעים עד גיל 12 וכ-12% מכלל הפניות על נפגעות ונפגעים גילאי 13–18.¹⁰ יצוין כי שיעור הפגיעות שהתרחשו במוסדות חינוך בשתי קבוצות הגיל האמורות נמוך מהשיעור המקביל בדוח משנת 2005.¹¹

בדוח משנת 2007 צוין כי בפניות על מקרים שבהם הנפגעים עד גיל 12, מכלל הדיווחים על פגיעות בגני-ילדים: ב-74% מהמקרים דווח על מעשים מגונים, וב-10.5% מהמקרים דווח כי סוג הפגיעה היה מעשה מסוג אונס (אונס, ניסיון לאונס ואונס קבוצתי). מהדיווחים על פגיעות בבתי-ספר יסודיים 58% היו על מעשים מגונים ו-27% היו על מעשי אונס.

אשר למקרים שבהם הנפגעים והנפגעות היו גילאי 13–18 – 38% מכלל הדיווחים על פגיעות בחטיבת הביניים היו על מעשי אונס ו-20% היו על הטרדה מינית. 44% מכלל הדיווחים על פגיעות שהתרחשו בבתי-ספר תיכוניים היו על מעשה מסוג אונס ו-25.5% היו על הטרדה מינית.

להלן נתונים נוספים על זהות הפוגע בדיווחים על פגיעות שהתרחשו במוסדות חינוך, על-פי הדוח האמור משנת 2007:

גיל הנפגעת/ת		סוג ההיכרות
18–13	עד 12	
59.8%	51.4%	ידיד/מכר
20.6%	26.3%	צוות ההוראה
4.9%	5.4%	זר
14.7%	16.9%	אחר

¹⁰ איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל, "לא בבית-ספרנו?!" – מבט על פעילות מרכזי הסיוע בקרב ילדים ובני נוער ובמערכת החינוך בישראל, 2007. בדוח זה מוצגים לצד הנתונים גם מאמרים על אלימות מינית בבתי-ספר ובמערכת החינוך.

¹¹ איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל, "לא בבית-ספרנו?!" – מבט על פעילות מרכזי הסיוע בקרב ילדים ובני נוער ובמערכת החינוך בישראל, 2005.

